

S. AURELII AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
DE DONO PERSEVERANTIÆ
LIBER AD PROSPERUM
ET HILARIUM * SECUNDUS.

* Scriptus
post Retra-
ctationes,
anno Chris-
ti 428. aut
429.

Prima parte libri probat perseverantiam illam, qua in Christo perseveratur usque in finem, esse donum Dei. Hoc enim à Deo irrisoriè peti, si à Deo dari non creditur. Porro Dominica oratione nihil pendè aliud posci quàm perseverantiam, juxta Cypriani martyris expositionem: qua quidem expositione ipsi gratiæ inimici convicti sunt antequàm nati. Perseverandi gratiam non secundum accipientium merita, sed aliis Dei misericordia dari, aliis justo ejus judicio non dari docet. Cur ex adultis ille potius quàm iste vocetur, quemadmodum & ex duobus parvulis cur iste assumatur, ille relinquatur, inscrutabile. Inscrutabilius verò, cur ex duobus piis, huic perseverare donetur, non illi; sed illud tamen certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Prædestinationis mysterium Dominicis verbis de Tyriis & Sidoniis, si eadem apud illos quæ apud Chorozain signa facta essent, pœnitentiam acturis, monstrari observat. Exemplum parvulorum ad prædestinationis, & gratiæ in majoribus

ve-

veritatem firmandam valere ostendit: atque ad locum libri sui de libero Arbitrio tertii ab adversariis malè huc allatum respondet. Altera postea operis hujus parte refellit quod illi ajunt, prædestinationis definitionem utilitati exhortationis & correptionis adversam. Asserit contra prædestinationem utiliter prædicari, ut homo non in se ipso, sed in Domino gloriatur. Quæ autem ab illis adversus prædestinationem objectantur, eadem non absimiliter vel adversus Dei præscientiam, vel adversus gratiam illam, quam ad cetera bona (excepto initio fidei & perseverantiæ perfectione) necessariam esse consentiunt, posse torqueri. Prædestinationem quippe sanctorum nihil aliud esse quàm præscientiam & præparationem beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur. Verùm prædestinationem congrua ratione prædicari jubet, ac non eo modo ut apud imperitam multitudinem redargui ipsa sua prædicatione videatur. Postremò illustrissimum prædestinationis exemplum nobis positum ob oculos Dominum Jesum commendat.

I. JAM de perseverantia diligentius disputandum est: nam & in priore libro, cum ageremus de initio fidei, etiam de hac aliqua diximus. Asserimus ergo donum Dei esse perseverantiam qua usque in finem perseveratur in Christo. Finem autem dico, quo vita ista finitur, in qua tantummodo periculum est ne cadatur. Itaque utrùm quisque hoc munus acceperit, quamdiu hanc vitam ducit, incertum est. Si enim priusquam moriatur ca-

CAPUT I.
De qua hic
perseve-
rantia dis-
putetur.

dat, non perseverasse utique dicitur, & verissimè dicitur. Quomodo ergo perseverantiam, qui non perseveravit, accepisse vel habuisse dicendus est? Nam si habeat aliquis continentiam, & ab ea decidat atque incontinentens fiat, si justitiam similiter, si patientiam, si ipsam fidem, rectè dicitur habuisse & non habere: continens enim fuit, vel justus fuit, vel patiens, vel fidelis fuit, quamdiu fuit; cum verò esse destitit, non est quod fuit: qui verò non perseveraverit, quomodo perseverans fuit; cum perseverando quisque ostendat se perseverantem, quod iste non fecit? Sed ne quisquam reluctetur & dicat: Si ex quo fidelis quisque factus est, vixit, verbi gratia, decem annos, & eorum medio tempore à fide lapsus est, nonne quinque annos perseveravit? Non contendo de verbis, si & illa perseverantia putatur esse dicenda tamquam temporis sui: hanc certè de qua nunc agimus perseverantiam, qua in Christo perseveratur usque in finem, nullo modo habuisse dicendus est, qui non perseveraverit usque in finem: potiusque hanc habuit unius anni fidelis, & quantum infra cogitari potest, si donec moreretur fideliter vixit, quàm multorum annorum, si exiguum temporis ante mortem à fidei stabilitate defecit.

2. QUO constituto videamus, utrum hæc perseverantia, de qua dictum est: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit;* donum sit Dei. Quòd si non sit, quomodo verum est quod Apostolus ait: *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo?* Horum quippe unum pertinet ad initium, alterum ad finem: utrumque tamen est Dei do-

CAPUT II.

Matth. 10.
22.

Phil. 2. 29.

donum, quia utrumque dictum est esse donatum, sicut & superius jam diximus. Quod enim est initium verius christiano, quàm credere in Christum? Quis finis melior, quàm pati pro Christo? Sed quod ad id pertinet ut credatur in Christum, qualiscumque inventa est contradictio, ut donum Dei non initium, sed augmentum fidei diceretur: cui opinioni donante Domino satis superque respondimus. Quid autem dici potest, cur perseverantia usque in finem non donetur in Christo, cui donatur pati pro Christo, aut, ut expressius eloquar, cui donatur mori pro Christo? Nam & Petrus Apostolus donum Dei hoc esse demonstrans: *Melius est, inquit, bene facientes, si velit voluntas Dei, pati, quàm male facientes.* Cum dicit, *si velit voluntas Dei*, ostendit hoc divinitus donari, nec omnibus sanctis, ut pro Christo patiantur. Neque enim quos non vult voluntas Dei pervenire ad experientiam gloriamque passionis, non perveniunt ad regnum Dei, si perseveraverint in Christo usque in finem. Sed quis dicat, istis non donari hanc perseverantiam, qui agitudine corporis vel quocumque casu moriuntur in Christo; cum longè difficilior donetur illis, à quibus suscipitur & mors ipsa pro Christo? Multò quippe difficilior perseveratur, ubi hoc agit qui persequitur ne perseveretur, & propterea usque ad mortem sustinetur ut perseveretur. Illam proinde difficilior perseverantiam, istam facilius est habere: sed cui nihil difficile est, facile est utramque donare. Hanc enim promisit Deus, dicens: *Timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedant.* Quod quid est aliud, quàm talis ac tantus erit timor meus, quem dabo in

Fides initium est hominis christiani, martyrimum pro Christo finis optimus.

1. Petr. 3.
17.

Fer. 32. 40.

cor

cor eorum, ut mihi perseveranter adhæreant?

3. Cur autem perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate; sicut irrisoria est etiam illa actio gratiarum, si ex hoc gratiæ aguntur Deo, quod non donavit ipse, nec fecit? Sed quod ibi dixi, hoc & hic dico.

Lib. superiore, cap. 19. n. 39. Gal. 6. 7.

Nolite errare, inquit Apostolus, *Deus non irridetur*. O homo, non verborum tuorum tantum, verum etiam cogitationum testis est Deus: si aliquid à tanto divite veraciter ac fideliter poscis; ab illo, à quo poscis, te accipere crede quod poscis. Noli eum labiis honorare, & super eum corde te extollere, credens à te ipso tibi esse, quod ab illo te fingis orare. An ab illo perseverantia ista fortè non poscitur? Jam hoc qui dicit, non meis disputationibus refellendus, sed sanctorum orationibus a onerandus est. An verò quisquam eorum est, qui non sibi poscat à Deo ut perseveret in eo; cum ipsa oratione quæ Dominica nuncupatur, quia eam Dominus docuit, quando oratur à sanctis, nihil penè aliud quam perseverantia posci intelligatur?

Perseverantiam tota penè oratione Dominica petimus.

4. Legite aliquanto intentiùs ejus expositionem in beati Cypriani martyris libro, quem de hac re condidit, cujus est titulus: De Dominica oratione; & videte ante quot annos, contra ea quæ futura erant pelagianorum venena, quale sit antidotum præparatum. Nam tria sunt, ut scitis, quæ maximè adversus eos catholica defendit Ecclesia: quorum est unum, gratiam Dei non secundum merita nos-

Pelagianæ doctrinæ tria potissimum capita.

a Sic omnes MSS. At editi, *revocandus est*.

nostra dari; quoniam Dei dona sunt, & Dei gratia conferuntur etiam merita universa justorum: alterum est, in quantacumque justitia sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere: tertium est, obnoxium nasci hominem peccato primi hominis, & vinculo damnationis obstrictum, nisi reatus, qui generatione contrahitur, regeneratione solvatur. Horum trium hoc, quod loco ultimo posui, solum non tractatur in supradicto gloriosi martyris libro: de duobus verò ceteris tanta illic perspicuitate disseritur, ut supradicti hæretici, novi inimici gratiæ Christi, longè antè reperiantur convicti esse quàm nati. In his ergo meritis sanctorum, quæ nulla nisi Dei dona sunt, etiam perseverantiam donum Dei esse sic loquitur. *Dicimus*, inquit, *sanctificetur nomen tuum: non quòd optemus Deo, ut sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petamus ab eo, ut nomen ejus sanctificetur in nobis. Ceterum à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti stote, quoniam & ego sanctus sum: id petimus & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus perseveremus. Et paulò post de hac ipsa re adhuc disputans, & docens nos perseverantiam petere à Domino; quod nullo modo rectè ac veraciter faceret, nisi ejus donum & hoc esset: *Hæc*, inquit, *sanctificatio ut in nobis permaneat oramus, & quia Dominus & judex noster sanato à se & vivificato comminatur non delinquere, ne quid ei deterius**

Cyprian. de Dominica orat. Matt. 6.9.

Lev. 19.2.

Joan. 5. 14.

a MSS. *quomodo & ego*. Sic suprà constanter ferebant in libro de Correptione & Gratia cap. 6.

rius fiat: hanc continuis orationibus precem facimus, hoc diebus & noctibus postulamus, ut sanctificatio & vivificatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsius protectione servetur. In sanctificatione igitur perseverantiam, hoc est, ut in sanctificatione perseveremus, nos ab eo petere iste doctor intelligit, cum sanctificati dicimus: *Sanctificetur nomen tuum*. Quid est enim aliud petere quod accepimus, nisi ut id quoque nobis præstetur, ne habere desinamus? Sicut ergo sanctus, cum Deum rogat ut sanctus sit, id utique rogat ut sanctus esse permaneat; ita utique & castus, cum rogat ut castus sit; continens, ut continens sit; justus, ut justus; pius, ut pius; & cetera, quæ contra pelagianos dona Dei esse defendimus, hoc sine dubio petunt, ut in eis perseverent bonis, quæ se accepisse noverunt. Quod si accipiunt, profectò & ipsam perseverantiam magnum Dei donum, quo cetera dona ejus conservantur, accipiunt.

Quomodo
petamus
quæ acce-
pimus.

Math. 6.
10.

5. Quid, cum dicimus: *Veniat regnum tuum*; num aliud poscimus, nisi ut veniat & nobis, quod esse venturum non dubitamus omnibus sanctis? Ergo & hîc, qui jam sancti sunt, quid orant, nisi ut in ea sanctitate quæ illis data est perseverent? Neque enim aliter eis veniet regnum Dei, quod non aliis, sed his qui perseverant usque in finem, certum est esse venturum.

CAP. III.
Math. 6.
10.

6. TERTIA petitio est: *Fiat voluntas tua in cælo & in terra*; vel quod in plerisque codicibus legitur, magisque ab orantibus frequentatur, *sicut in cælo & in terra*; quod plerique intelligunt, sicut sancti Angeli *, & nos faciamus voluntatem tuam. Vult

* Subaudi,
ia-

au-

autem ille dactor & martyr, cælum & terram intelligi spiritum & carnem, & hoc nos orare, ut voluntatem Dei re utraque concordante faciamus. Vidit in his verbis & alterum sensum sanissimæ fidei congruentem, de quo jam supra locuti sumus: ut scilicet pro infidelibus qui sunt adhuc terra, terrenum tantum hominem prima nativitate portantes, orare intelligantur fideles, qui cælesti homine induti, non immeritò cæli nomine nuncupantur. Ubi evidenter ostendit, & initium fidei esse donum Dei, quando non tantum pro fidelibus ut augeatur in eis vel perseveret fides, verum etiam pro infidelibus ut habere incipiant eam quam penitus non habebant, & contra quam corda insuper inimica gestabant, sancta orat Ecclesia. Verum nunc non de initio fidei, de quo in superiore libro multa jam diximus; sed de illa quæ habenda est usque in finem perseverantia disputamus, quam petunt utique etiam sancti qui faciunt voluntatem Dei, dicentes in oratione: *Fiat voluntas tua*. Cum enim jam facta sit in eis, cur ut fiat adhuc petunt, nisi ut perseverent in eo quod esse cœperunt? Quàmvis hîc dici possit, non petere sanctos, ut voluntas Dei fiat in cælo; sed ut fiat in terra sicut in cælo: ut terra scilicet imitetur cælum, id est, ut homo Angelum, vel infidelis fidelem: ac per hoc id sanctos poscere, ut sit quod nondum est, non ut perseveret quod est. Quantalibet enim homines sanctitate præpolleant, nondum sunt æquales Angelis Dei: nondum ergo sicut in cælo in eis fit voluntas Dei. Quod si ita est, in ea quidem parte qua optamus, ut homines ex infidelibus fiant fideles, non perseverantia, sed initium videtur optari: in

faciunt.
Cælum &
terra quo-
modo in
oratione
Dominica
accipian-
tur.

1000
1000
1000

1000
1000
1000

1000
1000
1000

ea

ea verò qua optamus, ut homines in facienda voluntate Dei æquentur Angelis Dei, cum hoc orant sancti, perseverantiam demonstrantur orare: quoniam nemo pervenit ad illam summam, quæ in regno est, beatitudinem, nisi in ea sanctitate quam sumpsit in terra, perseveraverit usque in finem.

CAPUT IV.
Matth. 6.
II.

7. QUARTA petitio est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Ubi beatus Cyprianus ostendit quomodo & hinc intelligatur perseverantia postulari. Ait quippe inter cetera: *Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abstenti & non communicantes à celesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.* Hæc verba sancti hominis Dei perseverantiam prorsus à Domino sanctos indicant poscere, quando hac intentione dicunt: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie;* ne à Christi corpore separentur, sed in ea sanctitate permaneant, qua nullum quo inde separari mereantur, crimen admittant.

CAPUT V.
Matth. 6.
II.

8. QUINTO orationis loco dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* In qua sola petitione non invenitur posci perseverantia. Præterita enim sunt peccata, quæ nobis ut dimittantur oramus: perseverantiam verò quæ in æternum salvos facit, tempori quidem hujus vitæ, non tamen peracto, sed ei quod usque ad ejus finem restat, est necessaria. Operæ pretium est tamen paulisper intueri, quomodo & in hac petitione jam tunc linguâ Cypria-

priani, tamquam telo^a invictissimo veritatis, longè postea futuri confodiebantur hæretici. Etiam hoc enim pelagiani audent dicere, hominem justum in hac vita nullum habere omnino peccatum, & in talibus hominibus esse jam præsentem tempore Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi, quæ una & sola sponsa sit Christi: tamquam sponsa ejus non sit, quæ per universam terram quod ab eo didicit, dicit: *Dimitte nobis debita nostra.* Sed attendite quomodo istos gloriosissimus Cyprianus interimat. Cum enim locum ipsum Dominicæ orationis exponeret, ait inter cetera: *Quàm necessariè autem, quàm providenter & salubriter admonemur, quod peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur: ut dum indulgentia de Deo petitur, conscientie sue animus recordetur. Ne quis sibi quasi innocens placeat, & se extollendo plus peccet, instruitur & docetur se peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare. Sic denique & Joannes in epistola sua ponens dixit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est; & cetera quæ hic inserere longum est.*

9. Jam verò cum dicunt sancti: *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo;* quid aliud quàm ut in sanctitate perseverent, precantur? Nam profectò concesso sibi isto Dei dono, quod esse Dei donum, cum ab illo poscitur, satis apertèque monstratur: isto ergo concesso sibi dono Dei, ne inferantur in tentationem, nemo sanctorum non tenet

a
Pelagianorum error, justos omnino peccato carere.
Eph. 5. 27.

I. Joan. I. 8.

Matth. 6. 13.
Perseverantia sibi concessa nemo non perseverat.

a In ante editis, *invictissima.*

net usque in finem perseverantiam sanctitatis. Neque enim quisquam in proposito a christiano perseverare desistit, nisi in tentationem primitus inferatur. Si ergo concedatur ei quod orat, ut non inferatur; utique in sanctificatione, quam Deo donante percepit, Deo donante persistit.

CAPUT VI.
Suprà in
epist. Hila-
rii, n. 3.

10. *Sed nolunt, ut scribitis, isti fratres, ita hanc perseverantiam predicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti contumaciter possit.* Ubi quid dicant, parum diligenter attendunt. De illa enim perseverantia loquimur, qua perseveratur usque in finem: quæ si data est, perseveratum est usque in finem; si autem non est perseveratum usque in finem, non est data; quod jam & superioribus satis egimus. Non itaque dicant homines, perseverantiam cuiquam datam usque in finem, nisi cum ipse venerit finis, & perseverasse cui data est repertus fuerit usque in finem. Dicimus quippe castum quem novimus castum, sive sit, sive non sit in eadem castitate mansurus; & si quid aliud divini muneris habeat, quod teneri & amitti potest, dicimus eum habere quamdiucumque habet; & si amiserit, dicimus habuisse: perseverantiam verò usque in finem, quoniam non habet quisquam, nisi qui perseverat usque in finem; multi eam possunt habere, nullus amittere. Neque enim metuendum est, ne fortè cum perseveraverit homo usque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur, ne perseveret usque in finem.

Perseverantiae donum precibus obtineri potest.

Hoc ergo Dei donum suppliciter emereri potest: sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest. Cum enim perseveraverit quis-

a Sic omnes MSS. At editi, Christianitatis.

quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia quæ poterat ante finem. Quomodo igitur potest amitti, per quod fit ut non amittatur etiam quod posset amitti?

11. Sed ne fortè dicatur, usque in finem perseverantiam non amitti quidem, cum data fuerit, id est, cum perseveratum fuerit usque in finem, sed tunc amitti quodammodo, quando agit homo per contumaciam, ut ad eam pervenire non possit (sicut dicimus hominem, qui non perseveraverit usque in finem, amisisse vitam æternam, vel regnum Dei; non quod jam acceperat & habebat, sed quod acciperet & haberet, si perseverasset) verborum controversias auferamus, & nonnulla etiam quæ non habentur, sed habenda sperantur, posse dicamus amitti. Dicat mihi quisquis audeat, utrum Deus dare non possit, quod à se posci imperavit? Hoc certè qui sapit, non dico desipit, sed insanit. Imperavit autem Deus, ut ei sancti ejus dicant orantes: *Ne inferas nos in tentationem.* Quisquis igitur exauditur hoc poscens, non infertur in contumaciæ tentationem, qua possit, vel dignus sit perseverantiam sanctitatis amittere.

12. At enim, *voluntate sua quisque deserit Deum, ut meritò deseratur à Deo.* Quis hoc negaverit? Sed ideo petimus, ne inferamur in tentationem, ut hoc non fiat. Et si exaudimur, utique non fit; quia Deus non permittit ut fiat. Nihil enim fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri ipse permittit. Potens ergo est, & à malo in bonum flectere voluntates, & in lapsum pronas convertere, ac dirigere in sibi placitum gressum. Cui non frustra dicitur: *Deus, tu convertens vivifica-*

TOM. IV.

FF

Occupatio.

Matth. 6.
13.

Occupatio.
Voluntate
sua quisque
deserit
Deum, ut
meritò de-
seratur.

Psal. 84. 7.
bis

Psal. 65. 9. bis nos ; non frustrà dicitur : *Ne des ad movendum pedem meum* ; non frustrà dicitur : *Ne tradas me , Domine , à desiderio meo peccatori* ; postremò , ne multa commemorem , cum vobis plura fortassis occurrant , non frustrà dicitur : *Ne nos inferas in tentationem*. Nam quisquis in tentationem non infertur , profectò nec in tentationem suæ malæ voluntatis infertur : & qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur , in nullam prorsus infertur. *Unusquisque enim , tentatur* , ut scriptum est , *à concupiscentiâ sua abstractus & illectus : Deus autem neminem tentat* ; tentatione scilicet noxia. Nam est & utilis , qua a non decipimur vel opprimimur , sed probamur , secundum quod dictum est : *Proba me , Domine , & tenta me*. Illa ergo noxia tentatione , quam significat Apostolus , dicens : *Ne fortè tentaverit vos qui tentat , & inanis sit labor noster* , Deus , ut dixi , neminem tentat , hoc est , neminem infert vel inducit in tentationem. Nam tentari & in tentationem non inferri , non est malum , imò etiam bonum est : hoc est enim probari. Quod itaque dicimus Deo : *Ne nos inferas in tentationem* ; quid dicimus , nisi , ne nos inferri sinas ? Unde sic orant nonnulli , & legitur in codicibus pluribus , & hoc sic posuit beatissimus Cyprianus : *Ne patiaris nos induci in tentationem*. In Evangelio tamen græco nusquam inveni , nisi : *Ne nos inferas in tentationem*. Tutiores igitur vivimus , si totum Deo damus , non autem nos illi ex parte , & nobis ex parte committimus : quod vidit iste venerabilis martyr.

Nam

^a Am. Er. & MSS, quando non decipimur.

Nam cum eundem locum orationis exponeret , ait post cetera : *Quando autem rogamus , ne in tentationem veniamus ; admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ , dum sic rogamus , ne quis se insolenter extollat , ne quis sibi superbè & arroganter aliquid assumat , ne quis aut confessionis aut passionis gloriam suam a ducat : cum Dominus ipse humilitatem docens , dixerit : Vigilate & orate , ne veniatis in tentationem ; spiritus quidem promptus est , caro autem infirma : ut dum præcedit humilis & submissa confessio , & datur totum Deo , quidquid suppliciter cum timore Dei petitur , ipsius pietate præstetur*.

13. SI ergo alia documenta non essent , hæc Dominica oratio nobis ad causam gratiæ , quam defendimus , sola sufficeret : quia nihil nobis reliquit , in quo tamquam in nostro gloriemur. Siquidem & ut non discedamus à Deo , non ostendit dandum esse nisi à Deo , cum poscendum ostendit à Deo. Qui enim non infertur in tentationem , non discedit à Deo. Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii , quales nunc sunt : fuerat in homine antequam caderet. Quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantum valuerit , apparuit in Angelis , qui diabolo cum suis cadente in veritate steterunt , & ad securitatem perpetuam non cædendi , in qua nunc eos esse certissimi sumus , pervenire meruerunt. Post casum autem hominis , non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere , ut homo accedat ad eum ; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere ,

In conditi hominis viribus erat , non discedere à Deo : ad solam nunc Dei gratiam pertinet , ut ad Deum accedamus & ab eo non recedamus.

FF 2

ut

^a Ibidem codices , dicat.

ut homo non recedat ab eo.

Eph. I. II. 14. Hanc gratiam posuit in illo, in quo sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur.

Ac per hoc sicut operatur ut accedamus, sic operatur ne discedamus. Propter quod ei per ^a

Ps. 79. 18. Prophetam dictum est: *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis quem confirmasti tibi, & non discedimus à te.* Iste certè non est Adam primus, in quo discessimus ab eo; sed Adam novissimus, super quem fit manus ejus, ut non discedamus ab eo. Christus enim totus cum membris suis est, propter Ecclesiam, quæ est corpus ejus, plenitudo ejus. Cùm ergo fit super eum manus Dei, ut non discedamus à Deo, ad nos utique pervenit opus Dei (hoc est ^b enim manus Dei) ^c quo opere Dei fit ut simus in Christo permanentes cum Deo; non sicut in Adam, discedentes à Deo.

In Christo enim sortem consecuti sumus, prædestinati secundum propositum ejus qui universa operatur. Manus igitur Dei est ista, non nostra, ut non discedamus à Deo. Manus, inquam, ejus est ista, qui dixit: *Timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedant.*

15. Propter quod & posci à se voluit, ne inferamur in tentationem: quia & si non inferimur, nulla ab eo ratione discedimus. Quod poterat nobis & non orantibus dari: sed oratione nostra nos voluit admoneri, à quo accipiamus hæc beneficia. A quo enim, ^a

Peti à se cur Deus voluerit, quæ possit etiam

^a Aliquot MSS. per prophetiam.
^b Particula enim abest à veteri codice Corb.
^c Sic nostri omnes & Belgici tres MSS. Editi verò, quoniam.

nisi ab illo accipimus, à quo jussum est ut petamus? Prorsus in hac re non operosas disputationes exspectet Ecclesia; sed adtendat quotidianas orationes suas. Orat, ut increduli credant: Deus ergo convertit ad fidem. Orat, ut credentes perseverent: Deus ergo donat perseverantiam usque in finem. ^a

Hæc Deus facturum se esse præscivit: IPSA ^a „EST PRÆDESTINATIO SANCTO- ^a „RUM, quos elegit in Christo ante cons- ^a „titutionem mundi, ut essent sancti & im- ^a „maculati in conspectu ejus in caritate, præ- ^a „destinans eos in adoptionem filiorum per ^a „Jesum Christum in ipsum, secundum pla- ^a „citum voluntatis suæ in laudem gloriæ gra- ^a „tiæ suæ, in qua gratificavit eos in dilecto ^a „Filio suo, in quo habent redemptionem per ^a „sanguinem ipsius, remissionem peccatorum ^a „secundum divitias gratiæ ejus, quæ abun- ^a „davit in eos in omni sapientia & prudentia, ^a „ut ostenderet eis mysterium voluntatis suæ ^a „secundum bonam voluntatem suam, quam ^a „proposuit in illo, in dispensatione plenu- ^a „dinis temporum, instaurare omnia in Chris- ^a „to quæ in cælis sunt & quæ in terris in ipso, ^a „in quo etiam & sortem consecuti sumus, ^a „prædestinati secundum propositum qui uni- ^a „versa operatur.” Contra istam veritatis tam ^a „claram tubam, quis homo sobriæ vigilantis- ^a „que fidei voces ullas admittat humanas?

16. SED cur, inquit, gratia Dei non secundum merita hominum datur? Respondeo: Quoniam Deus misericors est. Cur ergo, inquit, non omnibus? Et hic respondeo:

FF 3 Quo-
^a Am. & Er. Hoc Deus futurum esse præscivit. Cor-
rexerunt Lovanienses ex Belgicorum MSS. fide, quibus
Gallici nostri & Vaticani suffragantur.

etiam non orantibus dare.

Eph. I. 4.
et seq.

CAP. VIII.

Quoniam Deus iudex ^a est. Ac per hoc & gratia ab eo datur gratia; & justo ejus in aliis iudicio demonstratur, quid in eis quibus datur conferat gratia. Non itaque simus ingrati, quod secundum placitum voluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae tam multos liberat misericors Deus de tam debita perditione, ut si inde neminem liberaret, non esset injustus. Ex uno quippe omnes in condemnationem non injustam iudicati sunt ire, sed justam. Qui ergo liberatur, gratiam diligit: qui non liberatur, debitum agnoscat. Si in remittendo debito bonitas, in exigendo aequitas intelligitur, nusquam esse apud Deum iniquitas invenitur.

17. *Sed cur, inquit, non solum in parvulorum, verum etiam in geminorum una atque eadem causa, tam diversum iudicium?* Nonne similis quaestio est, cur in diversa causa idem iudicium? Recolamus igitur illos operarios in vinea qui toto die laboraverunt, & eos qui hora una: nempe causa diversa est impensi laboris, & tamen idem iudicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes a patre familias, nisi: Hoc volo? Ita quippe ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utriusque in bonis sunt: verumtamen quantum ad justitiam spectat & gratiam, potest & de reo qui liberatur, recte dici ^b reo qui damnatur: *Tolle quod tuum est, & vade; huic autem volo quod non debetur donare. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Hic ille si dicat: Cur

Matth. 20.
1. & seq.

Ibid. 14.
& 15.

^a Editi, iudex justus est. Abest justus à MSS.
^b Sic MSS. At editi, recte dici: Volo: potest & de eo qui damnatur: Tolle &c.

Cur non & mihi? Merito audiet: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Quem certe in uno vestrum benignissimum largitorem, in te vero exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cum enim justus esset, etiam si utrumque puniret: qui liberatur, habet unde gratias agat; qui damnatur, non habet quod reprehendat.

18. *Sed si jam, inquit, hoc oportebat, ut damnatis non omnibus, quid omnibus deberetur ostenderet, atque ita gratius suam gratiam vasis misericordiae commendaret; cur in eadem causa me quam illum potius puniet, aut illum quam me potius liberabit?* Hoc non dico, si quaeris, quare. Quia fateor me non invenire quid dicam. Si & hoc quaeris, quare: quia in hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia iudicia ejus.

19. Adhuc pergat & dicat: *Cur quibusdam qui eum coluerunt bona fide, perseverare usque in finem non dedit?* Cur putas, nisi quia non mentitur qui dicit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum?* Numquid ergo hominum naturae duae sunt? Absit. Si duae naturae essent, gratia ulla non esset: nulli enim daretur gratuita liberatio, si naturae debita redderetur. Hominiibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles, perseverantiam usque in finem accipere debuisse. Deus autem melius esse iudicavit, miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum suorum; ut quibus non expedit in hujus vitae tentatione securitas, non possint esse securi. Multos enim a perniciosa elatione reprimat quod ait Apostolus: *Quapropter qui videtur stare,*

1. Joan. 2.
19.

Perseveraturiscum interdum non perseveraturos Deus admisceat.

1. Cor. 10.
12.

videat ne cadat. Voluntate autem sua cadit, qui cadit; & voluntate Dei stat, qui stat. *Potens est enim Deus statuere illum:* non ergo se ipse, sed Deus. Verumtamen bonum est non altum sapere, sed timere. In cogitatione autem sua vel cadit quisque, vel stat. Sicut autem Apostolus ait, quod in libro superiore memoravi: *Non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Quem secutus & beatus Ambrosius audet & dicit: *Non enim in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes.* Quod omnis qui humiliter & veraciter pius est, esse verissimum sentit.

20. Hoc autem Ambrosius ut diceret, in eo libro loquebatur quem *De fuga sæculi* scripsit, docens, hoc sæculum non corpore, sed corde fugiendum: quod nisi auxilio Dei fieri non posse disseruit. Ait enim: *Frequens nobis de fugiendo sæculo isto sermo; atque utinam quàm facilis sermo, tam cautus & sollicitus affectus: sed, quod pejus est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mentem occupat; ut quod studeas vitare, hoc cogites animoque volvas.* Quod cavere difficile est homini, exuere autem impossibile. Denique voti magis eam esse rem quàm effectus, testatur Propheta dicendo: *Declina cor meum in testimonia tua, & non in avaritiam.* Non enim in potestate nostra cor nostrum & cogitationes nostræ, quæ improvisò offusæ mentem animumque confundunt, atque alio trahunt quàm tu proposueris: ad sæcularia revocant, mundana inserunt, voluptuaria ingerunt, illecebrosa intexunt, ipsoque in tempore quo ele-

Ambrosius
Defuga sæ-
culi, cap. I.

Psal. 118.
36.

elevare mentem paramus, a inserti inanibus cogitationibus ad terrenæ plerumque dejici- mur. Non itaque in hominum, sed in Dei est potestate, ut habeant homines potestatem filii Dei fieri. Ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem, quæ operetur per dilectionem: ad quod bonum sumendum & tenendum, & in eo perseveranter usque in finem proficiendum, non sumus idonei cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; in cuius est potestate cor nostrum & cogitationes nostræ.

21. Ex duobus itaque parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur; inscrutabilia sunt judicia Dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi non donetur; inscrutabiliora sunt judicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. *Nam si fuissent ex nobis,* ait unus prædestinatorum, qui de pectore Domini biberat hoc secretum, *mansissent utique nobiscum.* Quid est quæso: *Non erant ex nobis, nam si fuissent, mansissent utique nobiscum?* Nonne utrique à Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit: *Omnem flatum ego feci;* unius ejusdemque naturæ animas acceperant? Nonne postremò utrique vocati fuerant, & vocantem secuti, utrique ex impiis justificati, &

Joan. I. 12.

Gal. 5. 6.

2. Cor. 3. 5.

CAPUT IX.
Inscrutabili-
um Dei
judiciorum
exempla.

I. Joan. 2.
19.

Isaie 57.
16.

per lavacrum regenerationis utriusque renovati? Sed si hæc audiret ille, qui sciebat proculdubio quod dicebat, respondere posset & dicere: Vera sunt hæc, secundum hæc omnia ex nobis erant; verumtamen secundum aliam quamdam discretionem non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Quæ est a tandem ista discretio? Patent libri Dei; non avertamus ad spectum: clamat Scriptura divina, adhibeamus auditum. Non erant ex eis, quia non erant secundum propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi, non erant in eo sortem consecuti, non erant prædestinati secundum propositum ejus, qui universa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubitatione mansissent.

22. Ut enim non dicam, quàm sit possibile Deo, aversas & adversas in fidem suam hominum convertere voluntates, & in eorum cordibus operari, ut nullis adversitatibus cedant, nec ab illo aliqua superati tentatione discedant; cum possit & quod ait Apostolus facere, ut non eos permittat tentari super id quod possunt: ut ergo id non dicam, certè poterat illos Deus præsciens esse lapsuros, antequàm id fieret, auferre de hac vita. An eò redituri sumus, ut adhuc disputemus, quanta absurditate dicatur, judicari homines mortuos etiam de his peccatis, quæ præscivit eos Deus perpetratos fuisse, si viverent? Quod ita abhorret à sensibus christianis, aut prorsus humanis, ut id etiam refellere pudeat. Cur enim non dicatur, & ipsum Evangelium cum

x. Cor. 10.
13.

Absurditas est, dicere judicandos mortuos de peccatis quæ perpetrati fuerant, si vixissent.

a Omnes MSS. tamen.

cum tanto labore passionibusque sanctorum frustra esse prædicatum, vel adhuc etiam prædicari; si judicari poterant homines, etiam non audito Evangelio, secundum contumaciam vel obedientiam, quam præscivit Deus habituros fuisse, si audissent? Nec damnerentur Tyrus & Sydon, quàmvis remissius quàm illæ civitates, in quibus non credentibus à Domino Christo mirabilia signa sunt facta: quoniam si apud illas facta essent, in cinere & cilicio poenitentiam egissent; sicut se habent eloquia veritatis, in quibus verbis suis Dominus Jesus altius nobis mysterium prædestinationis ostendit.

23. Si enim quærat à nobis, cur apud eos tanta miracula facta sint qui videntes ea non fuerant credituri, & apud eos facta non sint qui crederent si viderent; quid respondebimus? Numquid dicturi sumus, quod in libro illo dixi, ubi sex quibusdam quæstionibus paganorum, sine præjudicio tamen aliarum caussarum, quas prudentes possunt vestigare, respondi? Hoc quippe, ut scitis, cum Christus quare post tam longa tempora venerit, quæreretur, dixi, "quod his temporibus & his locis quibus Evangelium ejus non est prædicatum, tales omnes in ejus prædicatione futuros esse præsciebat, quales multi in ejus corporali præsentia fuerunt, qui in eum nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Item paulò post in eodem libro, atque in eadem quæstione: Quid mirum, inquam, si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis noverat, ut eis prædicari meritò nolle, quos nec verbis nec miraculis suis credituros esse præsciebat?" Hæc certè de Tyro & Sidone

Lucæ 10.
13. & seq.
Matth. 11.
21. & 22.

Cur Tyrii & Sidonii credituris non sint facta miracula, quæ aliis facta fuere non credituris.

Epist. 102.
quest. 2.

non